

Ansvarsfraskrivelse: Dette skrevet inneholder ingen medisinske råd, juridiske anbefalinger eller autoriserte opplysninger fra offentlige myndigheter. Innholdet er en del av et kunstprosjekt. Avsender påtar seg intet ansvar for feilaktig bruk, kopiering, misbruk eller videre distribusjon av dette skrevet. Eventuell bruk eller spredning skjer utelukkende på eget ansvar, og kan være i strid med åndsverkloven.

Om frifødsel

Hva er frifødsel?

I hovedsak brukes begrepet frifødsel for å beskrive en kvinnes beslutning om å føde (hjemme eller andre steder) uten bistand fra autorisert helsepersonell, i land hvor helsetjenester er tilgjengelige. Kvinnen må ha tatt valget av egen fri vilje og lyst. Noen kvinner bruker begrepet uassistert fødsel.(1)

Siden mange frifødsler aldri blir identifisert av fødselsomsorgen eller medisinsk fødselsregister, er antallet frie fødsler i Norge foreløpig ukjent. Siden 2020 har planlagte uassisterte fødsler vært registrert i medisinsk fødselsregister med omtrent fire hvert år. Vi må regne med at det finnes flere udokumenterte frifødsler, siden ikke alle kvinner oppgir at fødselen var planlagt uassistert.

Det er viktig å skille mellom frifødsel, og de kvinnene som føder hjemme, utilsiktet før helsepersonell ankom en planlagt hjemmefødsel, under transport eller før kvinnen rakk fram til institusjon. Dette kan heller kategoriseres som ufrivillig eller uplanlagt uassistert fødsel.

En studie fra Norge publisert i 2020 antyder at motivasjon for frifødsel kommer av kvinnes dype tillit til kroppens egen kapasitet til å føde, en generell misnøye med dagens fødetilbud, inkludert det mangelfulle hjemmefødselstilbudet (2) Denne forskningen er basert på intervjuer med et lavt antall kvinner, så vi må være åpne for at det også kan finnes andre motivasjoner for valget.

Noen kvinner som velger å føde fritt har også hatt tidligere negative eller traumatiske erfaringer med svangerskaps- og fødselsomsorgen (2).

Ansvarsfraskrivelse: Dette skrevet inneholder ingen medisinske råd, juridiske anbefalinger eller autoriserte opplysninger fra offentlige myndigheter. Innholdet er en del av et kunstprosjekt. Avsender påtar seg intet ansvar for feilaktig bruk, kopiering, misbruk eller videre distribusjon av dette skrevet. Eventuell bruk eller spredning skjer utelukkende på eget ansvar, og kan være i strid med åndsverkloven.

Noen kan hevde å ha vært utsatt for obstetrisk vold eller overgrep fra helsepersonell. Andre lever med opplevelsen av at de selv eller barna deres ble påført iatrogen skade i tidligere fødsler. Frifødsel kan være deres uttrykk for å sikre en opplevelse av trygghet før, under og etter fødsel for seg og barnet.

Barnets opplevelse av fødselen er et tema som *ikke* vises særlig interesse i forskningen på frifødsel.

I frifødselhistorier fra Norge og utlandet, delt utenfor forskningskontekst, er mors ønske om å gi det ufødte barnet den «beste» starten på livet, en gjentagende begrunnelse for å føde uassistert. Den positive motivasjonen handler altså ikke bare om mors tro på egen fødekraft, men også om verdien i å la barnet gjennomføre sin evne til å bli født helt uforstyrret. Frifødsel er en måte å sikre friske barn mot normaliserte og skadelige miljøer, medisinske intervensjoner og legemidler både før, under og etter fødsel.

Når mor og barn i samspill får utfolde sine naturlige instinkter, uten forstyrrelser eller traumatisering, gagnar det spesielt barnet. Moren kan umiddelbart bearbeide fødselen, mens barnets opplevelse av fødselen vil muligens prege hele dets oppvekst.

Mange kvinner som planlegger frifødsel oppsøker helsetjenesten for å få dokumentert graviditeten med *Helsekort for gravide*. Dette gir enklere tilgang til andre velferdstilbud som engangsstønad, foreldrepenger og gjør registrering av den nyfødte hos Skatteetaten til en enklere prosess.

Lovgivningen rundt frifødsel

Helsepersonell skal sørge for at de støtter kvinner til å få informasjon og kunnskap om deres rettigheter i forhold til svangerskap og fødsel.

Ansvarsfraskrivelse: Dette skrevet inneholder ingen medisinske råd, juridiske anbefalinger eller autoriserte opplysninger fra offentlige myndigheter. Innholdet er en del av et kunstprosjekt. Avsender påtar seg intet ansvar for feilaktig bruk, kopiering, misbruk eller videre distribusjon av dette skrevet. Eventuell bruk eller spredning skjer utelukkende på eget ansvar, og kan være i strid med åndsverkloven.

1. Frifødsel er et legitimt valg. Det er *ikke* ulovlig. Det er fullt lovlig for en kvinne å føde uten tilsyn av helsepersonell. (Lov om pasient- og brukerrettigheter § 4-1)(3)
2. Kvinner som har samtykkekompetanse, er ikke forpliktet til å akseptere eller motta noen form for oppfølging eller medisinsk behandling i svangerskapet, fødsel eller barseltid (Lov om pasient- og brukerrettigheter § 4-1)(3).
3. Fødselspartnere, inkludert familiemedlemmer, doulaer, birthkeepers og andre, kan være til stede under frifødsel, men skal ikke påta seg ansvar eller opptre som helsepersonell eller gi medisinsk bistand (Lov om helsepersonell §3)(4).
4. Det er ikke grunnlag for helsepersonell å melde til barnevernet kun på bakgrunn av bekymring for et ufødt barn når den gravide mor takker nei til oppfølging i svangerskapet. Barnevernloven gjelder fra tidspunktet barnet er født, og gjelder ikke for fostere (5)
Meldeplikten gir unntak for fostre hos rusavhengige mødre (§ 10-3.Tilbakeholdelse av gravide rusmiddelavhengige) (6)

Helsepersonell bør skille mellom mødre som ikke er i stand til å skaffe seg oppfølging i svangerskap og fødsel på grunn av sykdom og rus, og kvinner som gjør et bevisst valg om å avslå oppfølging i svangerskap og fødsel motivert av omsorg, fordi de mener det er helsefremmende for seg selv og sitt barn. Å melde bekymring til barnevernet kun på grunnlag av at et barn har blitt født uassistert kan være et brudd på taushetsplikten og misbruk av barnevernets ressurser.

Det skal mer til enn et medisinsk valg man er uenig i for at taushetsplikten skal opphøre og meldeplikten tre i kraft.

Ansvarsfraskrivelse: Dette skrevet inneholder ingen medisinske råd, juridiske anbefalinger eller autoriserte opplysninger fra offentlige myndigheter. Innholdet er en del av et kunstprosjekt. Avsender påtar seg intet ansvar for feilaktig bruk, kopiering, misbruk eller videre distribusjon av dette skrevet. Eventuell bruk eller spredning skjer utelukkende på eget ansvar, og kan være i strid med åndsverkloven.

For å opprettholde befolkningens tillit til helsevesenet skal dialog om involvering av barnevern forsøkes fremfor å bruke trussel om barnevern som et pressmiddel. Barnet har en selvstendig rett til helsehjelp fra øyeblikket det er født, og det er foreldrenes ansvar å tilkalle det hvis det trengs (Lov om pasient- og brukerrettigheter § 2-2) (3).

5. Barnets rett til helsekontroller i kommunen barnet bor, er foreldrenes ansvar å oppfylle. Dette blir i de fleste tilfeller ivaretatt ved hjelp av helsestasjonen. For å fremme skånsomhet bør det legges til rette for at også nyfødtundersøkelsen (som vanligvis utføres 1-3 dager etter fødsel) av frifødte barn kan gjøres på helsestasjon eller ved hjemmebesøk.
6. Det er ikke lovhjemmel for å kreve rutinemessig nyfødtundersøkelse i spesialhelsetjenesten (§ 6-1. Barns rett til helsekontroll) (3). Det er heller ikke nødvendig i de tilfellene der foreldrene gjør et informert avslag av nyfødtscreening og andre inngrep.
7. Vi har alle hjelpeplikt. Straffelovens § 287, sier «den som unnlater etter evne å hjelpe en person som er i åpenbar fare for å miste livet eller bli påført betydelig skade på kropp eller helse kan straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder». Fødsel i seg selv er ikke en livsfarlig situasjon, så den utløser derfor ikke automatisk hjelpeplikten. Enhver må selv vurdere om og når hjelpeplikten oppstår. Hjelpeplikten kan tre i kraft i forhold til mennesker som er gravide, føder eller blir født, akkurat som den kan oppstå overfor folk i andre tilstander og situasjoner.

Referanser:

Ansvarsfraskrivelse: Dette skrevet inneholder ingen medisinske råd, juridiske anbefalinger eller autoriserte opplysninger fra offentlige myndigheter. Innholdet er en del av et kunstprosjekt. Avsender påtar seg intet ansvar for feilaktig bruk, kopiering, misbruk eller videre distribusjon av dette skrevet. Eventuell bruk eller spredning skjer utelukkende på eget ansvar, og kan være i strid med åndsverkloven.

- (1) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7786152/>
- (2) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32283477/>
- (3) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63>
- (4) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64>
- (5) https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1
- (6) https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30/KAPITTEL_10#%C2%A710-3
- (7) https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-10#KAPITTEL_2

Frifødsel Nettverk H. B. Clarke, 8. januar 2025,
godkjent med innspill av A. B-W. Solberg

Ansvarsfraskrivelse: Dette skrevet inneholder ingen medisinske råd, juridiske anbefalinger eller autoriserte opplysninger fra offentlige myndigheter. Innholdet er en del av et kunstprosjekt. Avsender påtar seg intet ansvar for feilaktig bruk, kopiering, misbruk eller videre distribusjon av dette skrevet. Eventuell bruk eller spredning skjer utelukkende på eget ansvar, og kan være i strid med åndsverkloven.